

ŠKOLNÍ PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

Školní program proti šikanování stanovuje, jakým způsobem škola předchází projevům šikany, resp. kyberšikany, a jak je v případě jejich výskytu řeší. Tento dokument je součástí školního Minimálního preventivního programu. Cílem programu je vytvořit ve škole prostředí, kde se žáci cítí bezpečně, sami se podílejí na budování přátelských vztahů, podporují spolupráci jak mezi žáky, tak s učiteli a k nežádoucímu chování zaujímají odmítavý postoj.

Školní program proti šikanování vychází z těchto dokumentů:

- Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č.j. 21149/2016
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č.j. 21291/2010-28
- Využití právních opatření při řešení problémového chování žáků na školách, MŠMT 2014

Platnost od: 1. 9. 2023
Vypracovala: Mgr. Libuše Chudobová
Schválil: Mgr. Martin Paclík

Školní poradenské pracoviště:

Mgr. Martin Paclík – ředitel školy
Zbyněk Vlček – zástupce ředitele školy
Mgr. Gabriela Sršňová – výchovná poradkyně
Mgr. Libuše Chudobová – školní metodička prevence

Použité zkratky:

OSPOD – orgán sociálně-právní ochrany dětí
PPP – pedagogicko-psychologická poradna
ŘŠ – ředitel školy
ŠMP – školní metodik prevence
TU – třídní učitel
VK – výchovná komise
VP – výchovná poradkyně
NG – nižší gymnázium

V Zábřehu 28. 8. 2023

Mgr. Martin Paclík
ředitel školy

Obsah

1. ZMAPOVÁNÍ SITUACE
  2. MOTIVOVÁNÍ PEDAGOGŮ PRO ZMĚNU
  3. SPOLEČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A SUPERVIZE PEDAGOGŮ
  4. REALIZAČNÍ TÝM
  5. SPOLEČNÝ POSTUP PŘI ŘEŠENÍ ŠIKANY
    - A) Postup při řešení tzv. počáteční šikany:
    - B) Postup při řešení tzv. pokročilé šikany:
    - C) Postup při řešení kyberšikany:
    - D) Postup při řešení šikany učitele:
  6. PRIMÁRNÍ PREVENCE V TŘÍDNICKÝCH HODINÁCH
  7. PRIMÁRNÍ PREVENCE VE VÝUCE
  8. PRIMÁRNÍ PREVENCE VE ŠKOLNÍCH I MIMOŠKOLNÍCH PROGRAMECH MIMO VYUČOVÁNÍ
  9. OCHRANNÝ REŽIM
  10. SPOLUPRÁCE S RODIČI
  11. ŠKOLNÍ PORADENSKÉ SLUŽBY
  12. SPOLUPRÁCE SE SPECIALIZOVANÝMI ZAŘÍZENÍMI
  13. VZTAHY SE ŠKOLAMI V OKOLÍ
- PŘÍLOHA Č. 1 - DEFINICE A PODOBY ŠIKANY
- PŘÍLOHA Č. 2 - ROZDÍLY MEZI ŠKÁDLENÍM A ŠIKANOVÁNÍM
- PŘÍLOHA Č. 3 - STADIA ŠIKANOVÁNÍ
- PŘÍLOHA Č. 4 - VAROVNÉ SIGNÁLY ŠIKANOVÁNÍ
- PŘÍLOHA Č. 5 - DOPORUČENÝ POSTUP PRO ŘEŠENÍ ŠIKANY
- PŘÍLOHA Č. 6 - KYBERŠIKANA
- PŘÍLOHA Č. 7 - LEGISLATIVNÍ RÁMEC ŠIKANY A KYBERŠIKANY

1. ZMAPOVÁNÍ SITUACE

Dle informací od žáků, rodičů i pedagogů se šikana na naší škole v posledních letech téměř nevyskytovala, případně se jednalo pouze o první stadium. Žáci i rodiče kladně hodnotí pozitivní školní klima, dobré vztahy mezi učiteli a žáky i nabídku kroužků a školních i mimoškolních aktivit, jež umožňují navázat přátelské vazby mezi žáky napříč třídami a jsou vhodným nástrojem prevence šikany i dalších projevů rizikového chování.

Rizikovou skupinou, která může být primárně ohrožena vznikem šikany, jsou třídy nižšího gymnázia.

K prevenci šikany slouží zejména adaptační kurzy pro žáky primy a prvních ročníků, dvoudenní pobytové akce pro ostatní ročníky NG, preventivní programy všeobecné primární prevence i četné celoškolské a mimoškolní aktivity (uvedené v kapitole 8). Témata týkající se šikany a kyberšikany jsou též součástí školního vzdělávacího programu zejména v občanské výchově, resp. základech společenských věd, a v informatice.

2. MOTIVOVÁNÍ PEDAGOGŮ PRO ZMĚNU

Vedení školy podporuje další vzdělávání pedagogů i celého učitelského sboru.

Školní poradenské pracoviště je neustále k dispozici všem pracovníkům školy ke konzultacím či metodickému vedení. Postupně se daří nastavit v pedagogickém sboru systém včasného ohlášení jakýchkoli potíží se žáky či třídami členům školního poradenského pracoviště, aby mohly být tyto problémy okamžitě řešeny.

Třídní učitelé se se svými třídami účastní adaptačního kurzu v primě, resp. v prvním ročníku, v dalších ročnících NG dvoudenních pobytových akcí i všech preventivních programů v jednotlivých ročnících.

3. SPOLEČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ A SUPERVIZE PEDAGOGŮ

Kromě specializačních kurzů (výchovného poradce, školního metodika prevence) a společných školení pedagogického sboru podporuje vedení školy vzájemné hospitace jednotlivých vyučujících. Učitelé tak získávají zpětnou vazbu o své práci a navzájem se inspirují novými výukovými metodami.

Třídní učitelé mohou při třídnických hodinách využít konzultace a metodické vedení školního metodika prevence. V případě možných problémů tato spolupráce probíhá v kooperaci ŠMP – okresní metodička prevence v PPP – externí psycholog.

4. REALIZAČNÍ TÝM

Realizaci Školního programu proti šikanování zajišťují tito členové vedení školy, resp. školního poradenského pracoviště:

Ředitel školy: Mgr. Martin Paclík, reditel@gyza.cz

Zástupce ředitele: Zbyněk Vlk, vlk.zbynek@gyza.cz

Výchovná poradkyně: Mgr. Gabriela Sršňová, srsnova.gabriela@gyza.cz

Školní metodik prevence: Mgr. Libuše Chudobová, chudobova.libuse@gyza.cz

K realizačnímu týmu patří v případě řešení šikany v konkrétní třídě též příslušný třídní učitel. S konkrétními postupy při řešení šikany jsou obeznámeni zejména zástupce ředitele, výchovná poradkyně a školní metodik prevence, kteří se v tomto tématu dále vzdělávají. Realizačnímu týmu je případně k dispozici též externí školní psycholog Mgr. Petr Halama, pracovníci PPP a dalších specializovaných zařízení uvedených v kapitole 12.

5. SPOLEČNÝ POSTUP PŘI ŘEŠENÍ ŠIKANY

Tento postup je blíže popsán též ve školním Krizovém plánu. Obecné informace o šikaně a kyberšikaně, jejich rozpoznání, stádiích a legislativním rámci jsou uvedeny v přílohách tohoto programu.

A) Postup při řešení tzv. počáteční šikany

1) odhad závažnosti a formy šikany

Je potřeba zjistit, zda se skutečně jedná o šikanu, nebo pouze o šikádlení. Při zhodnocování projevů násilí vždy posuzujeme, zda jsou přítomny znaky šikanování: záměrnost, opakování, samoučelnost agrese a nepoměr sil mezi agresorem a obětí.

2) rozhovor s informátory a s obětí / oběťmi

Hledáme odpovědi na následující otázky:

KDO je oběť? KDO je pachatel?

CO se stalo?

KDE k tomu došlo?

KDY se to stalo?

JAK se to stalo?

PROČ k tomu došlo?

Je potřeba ocenit žáka, že se odvážil se sdělením přijít, a ujistit jej, že mu škola zajistí ochranu a udělá vše pro nápravu situace. S obětí se domluví ochranný režim (viz dále) a postup informování rodičů. Z rozhovoru je potřeba pořídit zápis. Při rozhovoru je potřeba vyvarovat se těchto chyb:

NEZPOCHYBŇOVAT VÝPOVĚDI!

S OBĚTÍ HOVOŘIT MIMO TŘÍDU!

OSTATNÍ O ROZHOVORU NESMÍ VĚDĚT!

NEKONFRONTOVAT OBĚŤ A AGRESORA!

3) nalezení vhodných svědků

Za pomoci TU vyhledáme vhodné informátory, ideálně takové, kteří se agresorů nebojí a sympatizují s obětí. Využíváme tipů od samotné oběti (Kdo ti to nedělá? Kdo se tě zastal?).

4) rozhovory se svědky

Ujistíme svědky, že se o našem rozhovoru spolužáci nedozvědí, a nehodnotíme je, že s informací nepřišli sami nebo se oběti nezastali. Snažíme se od nich zjistit odpovědi na stejné otázky, jaké jsme kladli prvnímu informátorovi, resp. oběti. S každým svědkem vedeme hovor individuálně a jeden člen realizačního týmu zaznamenává odpovědi.

5) kontaktování rodičů oběti a ochranný režim pro oběť

ŘŠ pozve do školy rodiče oběti, informuje je o situaci a ujistí je, že škola udělá vše pro to, aby došlo k nápravě. ŘŠ a rodiče se domluví na ochranném režimu pro oběť. Může jít o zvýšení dozoru ve škole, dohled nad žákem o přestávkách učitelem nebo kamarádem, vyzvedávání žáka rodiči hned po vyučování, případně ponechání žáka doma na potřebnou dobu. Doporučuje se též nepřijímat hovory a nechodit na sociální sítě. Pokud je třeba, poskytne se ochranný režim i informátorovi, resp. svědkům. Zejména je potřeba utajit zdroj informací před agresorem a dalšími.

6) informování pedagogického sboru

ŘŠ informuje všechny učitele o výskytu a vyšetřování šikany v dané třídě. Sami vyučující do šetření nezasahují, před třídou nic nekomentují a nehovoří o tom s aktéry. Úkolem vyučujících je však zvýšit dohled nad třídou a jakékoli důležité události ihned hlásit členům realizačního týmu.

7) rozhovor s agresorem / agresory

Musí nastat až jako poslední krok po vyšetření šikany a realizační tým před ním musí nashromáždit všechny potřebné informace (tj. kdo, co, kdy, kde, komu, jak a proč dělal). Pokud je agresorů více, vede realizační tým pohovor s každým zvlášť a po ukončení pohovoru daného žáka předává dozoru, aby se zabránilo domluvě mezi agresory. Realizační tým nesmí před agresorem prozradit svůj zdroj informací. Je třeba agresorovi sdělit všechna zjištěná fakta, informovat jej o porušení školního řádu a vyjádřit jasné stanovisko, že takové chování škola netoleruje. Z jednání je třeba pořídit zápis s podpisy zúčastněných.

8) kontaktování rodičů agresora

Teprve po rozhovoru s agresorem ŘŠ kontaktuje jeho rodiče a sdělí jim, že jejich dítě ublížilo jinému žákovi a že je třeba vše projednat na výchovné komisi ve škole.

9) výchovná komise s agresorem a jeho rodiči

Pokud je agresorů více, zvou se do školy jejich rodiče zvlášť. Jednání vedou členové realizačního týmu. Doporučuje se tento postup:

- Seznámení rodičů s problémem
- Postupné vyjádření všech pedagogů
- Vyjádření žáka
- Vyjádření rodičů
- Rozhodování komise za zavřenými dveřmi
- Seznámení rodičů a žáka s rozhodnutím komise

Rodičům je potřeba přesně popsat chování jejich dítěte (např. ubližoval spolužákovi bitím a kopanci). Jméno oběti jim škola nesděluje. Rodiče seznámíme s celou situací a oznámíme jim, jakou sankci škola udělí. Zároveň je ale potřeba rodiče podpořit a nezbudit v nich dojem, že ve výchově selhali. Doporučuje se domluvit s rodiči termín další schůzky, na které s nimi realizační tým probere, co se od zasedání výchovné komise zlepšilo.

10) udělení sankce agresorovi

Podle závažnosti šikany a podle přístupu agresora ke svému chování udělí ŘŠ příslušné výchovné opatření v souladu se školním řádem:

- Domluva TU, informace rodičům
- Napomenutí a důtka TU
- Důtka ŘŠ
- Snížená známka z chování
- Podmínečné vyloučení a vyloučení ze studia
- Doporučení rodičům zainteresovaných žáků vyhledat odbornou pomoc (PPP, středisko výchovné péče)
- Výchovná opatření v mimořádných případech – doporučení rodičům umístit žáka do pobytového oddělení střediska výchovné péče
- Návrh OSPOD k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy

11) setkání s rodiči oběti

Po vyšetření celé události ŘŠ pozve do školy rodiče oběti. Spolu s členy výchovné komise je informuje o tom, jak byl agresor potrestán a jak budou učitelé dál pracovat se třídou, aby se situace neopakovala. Rodičům nesdělujeme jméno agresora.

Je vhodné domluvit postup při případném opakování šikany a upřesnit další fungování ochranného režimu (ochrana kamarádem, učiteli apod.). V krajním případě je možné přeřadit žáka do jiné třídy.

12) třídnická hodina a třídní schůzka pro rodiče

TU a ŠMP oznámí celé třídě, k čemu došlo, jak byl agresor potrestán a že škola takového chování netoleruje. Cílem je ubezpečit žáky, že škola dokáže ochránit slabší před silnějšími. TU a ŠMP nesdělují jména oběti ani agresora (pro agresora by se mohlo jednat před třídou o jistý druh ocenění). Podobně postupují též na třídní schůzce, kde výskyt šikany a její řešení oznámí rodičům všech žáků dané třídy.

Po třídnické hodině je potřeba s kolektivem dále pracovat. Doporučuje se, aby TU (případně za pomoci ŠMP) se třídou připomněl, případně přepracoval společná pravidla chování. ŘŠ zajistí navýšení počtu třídnických hodin, v nichž se TU (případně za pomoci ŠMP) zaměří na skupinové hry a diskuse sloužící jako prevence výskytu další šikany.

VP též dále pracuje s agresorem s cílem umožnit mu přijmout zodpovědnost za své jednání. Pokud agresor není vstřícný, doporučuje se uzavřít s ním písemnou dohodu, co bude / nebude dělat a co se stane, když dohodu poruší. V případě potřeby se mu zprostředkuje péče pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů atd. Po smluvené lhůtě jsou do školy pozváni rodiče agresora, aby výchovná komise zhodnotila, zda došlo k pokroku v jeho chování.

13) informování učitelského sboru a ostatních tříd

ŘŠ zajistí, aby byli všichni učitelé a výsledku šetření šikany informováni. Jednotliví TU sdělí krátkou informaci (bez uvedení jmen agresorů a oběti) ve svých třídách, aby nedošlo ke zkreslení údajů mezi žáky. Doporučuje se dále se zaměřit na práci s třídními kolektivy a na preventivní týmové aktivity.

B) Postup při řešení tzv. pokročilé šikany

Pomoc u pokročilé šikany (tj. 4. - 5. stadium, kdy je již utvořeno jádro agresorů a většina třídy přijímá jejich normy) s neobvyklou formou – tzv. výbuchu skupinového násilí nebo také školního „lynčování“ - má charakter krizového scénáře. V tomto případě nelze čekat na odborníka - specialistu, protože oběti jsou ohroženy na zdraví nebo dokonce na životě a později je většinou nemožné případ vyšetřit.

- Učitel - překoná vlastní šok a rychle zhodnotí závažnost a formu šikany poskytne bezprostřední ochranu oběti a zastaví skupinové násilí zalarmuje učitele na poschodí a informuje vedení školy
- ŘŠ - pověří některého učitele průběžným dozorem v celé třídě, kde ke skupinovému násilí došlo, při vážnějším zranění oběti zavolá rychlou záchrannou službu; pokud není lékařská pomoc potřeba, zajistí, aby žák absolvoval lékařskou prohlídku, později kontaktuje rodiče oběti a OSPOD, oznámí věc Policii ČR
- VP - poskytne podpůrnou péči oběti (pokud nebyla převezena k lékaři)
- ŠMP - kontaktuje specialistu na řešení pokročilé šikany
- TU a ŠMP - promluví se všemi žáky třídy v tentýž den, kdy k výbuchu skupinového násilí došlo; snaží se zjistit příčiny situace; musí dát najevo, že škola takové jednání netoleruje a že bude stav řešit s odborníky a policií

Následující postup probíhá stejně jako v případě šikany počáteční s tím rozdílem, že šikanu vyšetřuje Policie ČR a v práci se třídou pomáhá školnímu realizačnímu týmu přizvaná servisní organizace. Tato zařízení jsou uvedena v kapitole 12.

Oběti je potřeba zajistit odbornou pomoc např. v PPP nebo v Krizovém centru, případně u klinického psychologa či terapeuta. Důležitá je spolupráce školy s rodiči oběti.

C) Postup při řešení kyberšikany

Podle stanoviska MŠMT z roku 2009 by se škola měla kyberšikanou zabývat vždy, když se o ní dozví. Při stanovení kompetencí při řešení kyberšikany je třeba zjistit, zda jednání prokazatelně souvisí s činností školy (týká se žáků či zaměstnanců školy a zároveň má výrazně negativní dopad do školního prostředí nebo takové narušení intenzivně a bezprostředně hrozí). Pokud ano, postup řešení kyberšikany se v základech shoduje s první pomocí při řešení klasické šikany. Zodpovídá za něj školní realizační tým v součinnosti s IT odborníkem.

1) podpora oběti a zajištění jejího bezpečí

Mezi první kroky patří zejména zklidnění oběti a nabídnutí podpory.

2) zajištění důkazních materiálů

Před smazáním závadných materiálů je nutné zajistit dostatek důkazů – pořídit si snapshoty s důkazním materiálem, stáhnout dané internetové stránky do lokálního počítače, zajistit seznam žáků, kteří se stali publikem kyberšikany (např. v rámci diskusní skupiny na sociální síti) – ideálně s odkazy na jejich profily, pokusit se identifikovat agresora (např. prostřednictvím jeho přátel).

U veřejných diskusních skupin je získání důkazních materiálů poměrně snadné, protože má do skupiny přístup každý, nicméně objevuje se velké množství případů, v kterých útočníci založili uzavřenou diskusní skupinu, do níž pozvali předem vybrané spolužáky. V rámci tohoto uzavřeného prostředí pak realizovali kyberšikanu a postupně do skupiny připojovali další uživatele. V těchto situacích doporučujeme kontaktovat odbornou instituci, která může pomoci důkazní materiály zajistit jinými cestami (Policie ČR). Důkazní materiály dále využijeme v rámci vyšetřování, při komunikaci s rodiči agresorů a rodiči oběti, v rámci rozhovorů s agresory apod. Vždy je však nutné zajistit bezpečí svědků – tj. z důkazního materiálu by nemělo být zřejmé, jak byl získán (např. v záhlaví jméno žáka, z jehož profilu byl záznam získán).

3) odstranění závadných materiálů z internetu

Zároveň je třeba zajistit, aby kyberšikana dále nepokračovala, tedy odstranit závadný obsah z internetu – např. smazat videa, která oběť ponižují, odstranit závadné fotografie, zablokovat profil pachatele atd. Toto lze provádět v součinnosti s IT odborníkem, poskytovatelem dané on-line služby, administrátory služby apod.

4) důkladné vyšetření incidentu

Všechny případy je nutné důkladně vyšetřit – pokud nejsme schopni incident sami vyšetřit, můžeme využít podpory externích institucí (např. PPP Šumperk). Vyšetřování zahrnuje zjištění, kde incident probíhal, jak dlouho trval, kdo se do něj zapojil, jaký dopad měl na oběť, jakými technickými prostředky lze útok zastavit apod.

Při rozhovoru s obětí máme na paměti stejná pravidla jako v případě klasické šikany:

**NEZPOCHYBŇOVAT VÝPOVĚDI!
S OBĚTÍ HOVOŘIT MIMO TŘÍDU!
OSTATNÍ O ROZHOVORU NESMÍ VĚDĚT!
NEKONFRONTOVAT OBĚŤ A AGRESORA!**

V případě, že šetření případu provádí Policie ČR nebo jiná instituce, žádá škola veškeré informace a konečné stanovisko.

5) informování rodičů oběti

O incidentu je nutné informovat rodiče oběti (později i rodiče agresora), lze využít postupů definovaných ve scénáři řešení tradiční šikany. Poučíme rodiče o tom, jaký bude postup řešení na úrovni školy, případně o tom, že daný případ kyberšikany nespadá do kompetence školy a že je možné využít např. právních služeb. V případě, že případ kyberšikany nespadá do kompetencí školy (např. útok proběhl mimo vyučování a nemá návaznost na šikanu, která probíhá ve škole), mohou rodiče např. zažalovat agresora u občanského soudu za obtěžování, úmyslné vystavování nepřijemným zážitkům, stresu apod. Lze akcentovat také nový občanský zákoník.

Je vhodné doporučit rodičům, aby své dítě netrestali, ale naopak podpořili. Rodič by neměl řešit situaci zákazem přístupu dítěte k mobilu či internetu. Tento trest samotnou kyberšikanu neřeší a nemá ani preventivní efekt.

V případě, že kyberšikanu vyšetřuje Policie ČR, uvědomí ŘŠ o situaci také OSPOD.

Následující kroky probíhají obdobně jako při řešení klasické šikany (viz výše):

6) rozhovor s agresorem / agresory

7) informování rodičů agresora

8) výchovná komise s agresorem a jeho rodiči

9) udělení sankce agresorovi

10) setkání s rodiči oběti

11) třídnická hodina a třídní schůzka pro rodiče

12) informování učitelského sboru a ostatních tříd

D) Postup při řešení šikany učitele:

Učitel - pokud dojde k výbušné situaci při výuce, učitel opustí třídu a požádá některého kolegu nebo vedení školy, aby ve třídě zajistili dozor, případně izolovali agresora vyhledá pomoc a obrátí se na členy školního realizačního týmu a ŘŠ

ŘŠ - v případě ohrožení zdraví či bezpečí učitele přivolá ŘŠ záchrannou službu a Policii ČR poskytne učiteli dostatek času na zotavení a nabídne mu vyhledání odborné pomoci

VK - školní realizační tým zajistí okamžité šetření:

- **rozhovor s obětí** (hledáme odpovědi na otázky jako u šikany vůči žákům, tj. kdo, co, kdy, kde, jak a proč dělal)
- **rozhovor se svědky** (ptáme se na tytéž údaje)
- **rozhovor s agresorem** – následuje až po zjištění všech potřebných informací: do té doby je agresor izolován a pod dohledem, pokud je agresorů více, nesmějí se domlouvat a rozhovor vedeme s každým zvlášť (v žádném případě je nekonfrontujeme!), agresorovi sdělíme všechna fakta, informujeme jej o hrubém porušení školního řádu a dáme jasně najevo, že škola toto jednání netoleruje z každého rozhovoru se pořizuje zápis, ŘŠ je jim přítomen nebo je o každém rozhovoru ihned informován

- ŘŠ - informuje rodiče agresorů o situaci a prokazatelným způsobem je pozve do školy k projednání na výchovné komisi
- VK - dohodne společně s rodiči (zákonnými zástupci) žáka další postup – doporučuje se tento způsob jednání:
- Seznámení rodičů s problémem
  - Postupné vyjádření všech pedagogů
  - Vyjádření žáka
  - Vyjádření rodičů
  - Rozhodování komise za zavřenými dveřmi
  - Seznámení rodičů a žáka s rozhodnutím komise
- ŠMP - provede zápis z VK na předepsaný formulář; všichni přítomní zápis podepíší
- ŘŠ - udělí kázeňské opatření v souladu se školním řádem

Novela školského zákona č. 561/2004 Sb. platná od 1. 9. 2017, § 31:

(2) Ředitel školy nebo školského zařízení může v případě závažného zaviněného porušení povinností stanovených tímto zákonem nebo školním nebo vnitřním řádem rozhodnout o podmíněném vyloučení nebo o vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení. V případě zvláště závažného zaviněného porušení povinností stanovených tímto zákonem ředitel rozhodne vždy o vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení.

(3) Zvláště hrubé opakované slovní a úmyslné fyzické útoky žáka nebo studenta vůči zaměstnancům školy nebo školského zařízení nebo vůči ostatním žákům nebo studentům se považují za zvláště závažné porušení povinností stanovených tímto zákonem.

- ŘŠ - oznámí skutečnost orgánům sociálně-právní ochrany dětí, jde-li o nezletilého žáka, a státnímu zastupitelství do následujícího pracovního dne poté, co se o ní dozvěděl
- ŠMP a TU - zajistí další práci s třídním kolektivem; šikana pedagoga bývá často spojena s šikanou mezi žáky, a je tedy třeba posoudit vztahy ve třídě a nastavit odpovídající řešení; ŠMP zajistí pro tyto potřeby intervenční program k řešení šikany od servisní organizace

VP - zajistí další práci s agresorem (pokud je nadále žákem školy)

Pokud agresor není vstřícný, doporučuje se uzavřít s ním písemnou dohodu, co bude / nebude dělat a co se stane, když dohodu poruší. V případě potřeby se mu zprostředkuje péče pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů atd. Po smlouvané lhůtě jsou do školy pozváni rodiče agresora, aby výchovná komise zhodnotila, zda došlo k pokroku v jeho chování.

6. PRIMÁRNÍ PREVENCE V TŘÍDNICKÝCH HODINÁCH

Třídnické hodiny na našem gymnáziu neprobíhají povinně v každé třídě, ale jsou zařazovány nad rámec výukového plánu dle uvážení třídního učitele. Na nižším gymnáziu probíhá třídnických hodin více a v případě potřeby jsou zařazeny častěji (pravidelně).

Třídní učitelé se v těchto hodinách věnují týmovým a diskusním aktivitám, jež mají za cíl stmelit třídní kolektiv a nastolit pozitivní klima, a tím též předcházet šikaně a dalším formám rizikového chování. Učitelé mohou pro vedení těchto hodin využít metodickou podporu školního metodika prevence, popř. externího psychologa.

7. PRIMÁRNÍ PREVENCE VE VÝUCE

Témata spojená s primární prevencí šikany a kyberšikany jsou zařazena do Školního vzdělávacího programu, zejména do předmětů Občanská výchova (na nižším gymnáziu), Základy společenských věd (na vyšším gymnáziu) a Informatika a výpočetní technika (na obou stupních). Jedná se zejména o tato témata:

Občanská výchova:

- prima – Naše škola, práva a povinnosti žáků, ž. samospráva, Úvod do lidských práv, práva dětí
- sekunda – Člověk ve společnosti, život mezi lidmi, Lidská práva v dokumentech, Osobní bezpečí
- tercie – Člověk hledající sama sebe, Člověk hledající společenství, Člověk a předpoklady soužití
- kvarta – Občanská společnost, Rodina a zákony

Informatika a výpočetní technika:

prima – Internet – vliv práce počítače na zdraví, psychosociální rizika, kyberšikana

1. (5.) ročník – Psychologická a sociální rizika práce s počítačem, kyberšikana

Základy společenských věd:

1. (5.) ročník – Psychologie – Člověk jako jedinec, podstata lidské psychiky, osobnost, psychologie v každodenním životě

2. (6.) ročník – Sociologie – Vztahy mezi lidmi a formy soužití, Rizika ohrožující zdraví a jejich prevence

3. (7.) ročník – Politologie – Občan ve státě

Právo – Pracovněprávní vztahy

8. PRIMÁRNÍ PREVENCE VE ŠKOLNÍCH I MIMOŠKOLNÍCH PROGRAMECH

V souladu s Preventivním programem školy na příslušný školní rok realizujeme na našem gymnáziu provázaný systém preventivních programů, zajišťovaných odbornými institucemi a organizacemi (Policie ČR, HS, PPP Šumperk, Poradna zdraví Šumperk, Probační a mediační služba Šumperk). Prevence šikany začíná již aktivitami na adaptačním kurzu, který škola pořádá pro primu a první ročníky. Žáci a jejich třídní učitelé se zde pod vedením lektorů, VP a ŠMP věnují seznamovacím a týmovým aktivitám, jež slouží k vzájemnému bližšímu poznání, navázání vztahů a vytvoření pozitivního třídního klimatu.

Prima poté během školního roku absolvuje program **Rizika internetu** ve spolupráci s PoČR, věnovanou prevenci rizikového chování online. V sekundě následuje související preventivní program **Sociální sítě a kyberšikana**. Pro žáky vyššího gymnázia jsou určeny programy **Trestněprávní odpovědnost mladistvých** (v 1., 5. ročníku) ve spolupráci s Probační a mediační. Tyto programy se zabývají mimo jiné rizikovým chováním na internetu a jeho předcházením.

Preventivní význam mají též celoškolní a mimoškolní aktivity, např. třídní exkurze, sportovní kurzy, Týden mateřského jazyka, či aktivity studentské rady (Den studentstva, Xmas show, Den Země, Majáles atd.). Velký zájem mají naši žáci též o nepovinné předměty, resp. od roku 2020 školní kluby:

Robotika

Sportovní hry

Deskové hry

Během těchto aktivit se setkávají žáci napříč třídami a vytvářejí zde přátelské vztahy, jež přispívají k dobrému klimatu celé školy.

9. OCHRANNÝ REŽIM

Ve škole jsou pevně stanoveny dozory pedagogů nad žáky. V souladu se školním řádem začíná dozor 15 minut před začátkem dopoledního vyučování a končí odchodem žáků ze školy po skončení vyučování. Dozor se dále vykonává o přestávkách mezi vyučovacími hodinami a na akcích pořádaných školou.

Školní řád obsahuje veškerá ustanovení týkající se zajištění bezpečnosti a zdraví žáků. Následující body jednoznačně zakazují projevy šikany a diskriminace:

Čl. 4.1.

- i) *chovat se slušně a přátelsky ke spolužákům, zdržet se jakýchkoliv fyzických či verbálních útoků nebo omezování osobní svobody ostatních osob,*
- j) *zdržet se veškerých projevů šikany, intolerance, rasové nesnášenlivosti a xenofobie a případně zjištění těchto projevů hlásit třídnímu učiteli,*

Čl. 4.2.

- c) *šířit tiskoviny a jiné materiály propagující rasovou nesnášenlivost, násilí, pornografii, činnost sekt a další negativní jevy, které poškozují fyzické a duševní zdraví člověka nebo mohou negativně ovlivňovat vývoj osobnosti,*

Čl. 4. 4.

Neuposlechnutí příkazu pedagogického pracovníka školy, nošení, držení, distribuce a zneužívání návykových látek, slovní a fyzické útoky vůči spolužákům, sexuální obtěžování, projevy šikany a rasové nesnášenlivosti, úmyslné ohrožování vlastního zdraví nebo zdraví spolužáka, krádež, projevy vandalizmu a úmyslné poškozování majetku školy bude považováno za závažné zaviněné porušení povinností stanovených školním řádem.

10. SPOLUPRÁCE S RODIČI

Rodiče jsou s prací školního poradenského pracoviště seznamováni na třídních schůzkách a prostřednictvím webových stránek školy. Zde je také zveřejněn Preventivní program na daný školní rok včetně Školního programu proti šikanování. Na školním webu jsou dále uvedeny kontakty na členy školního poradenského pracoviště a užitečné odkazy týkající se prevence rizikového chování včetně šikany a kyberšikany.

Rodiče se mohou na školní poradenské pracoviště kdykoliv obrátit. Vyučující je v klidu vyslechnou, nebagatelizují problémy a snaží se situaci co nejlépe vyřešit.

V případě výskytu šikany či kyberšikany jedná realizační tým s rodiči oběti a agresora dle postupu popsáno v kapitole 5. Po vyšetření šikany svolá TU mimořádnou třídní schůzku, kde sdělí rodičům všech žáků, že se ve třídě vyskytla šikana a jak škola postupovala (aniž by zazněla jména agresora/agresorů a oběti).

11. ŠKOLNÍ PORADENSKÉ SLUŽBY

Školní poradenské pracoviště tvoří zejména výchovná poradkyně a školní metodik prevence, kteří spolupracují s vedením školy a třídními učiteli, případně s externí školní psycholožkou. Jména a kontaktní údaje jednotlivých členů pracoviště jsou uvedeny v kapitole 4.

Výchovná poradkyně:

- spolupracuje s PPP, vede evidenci vyšetřených a integrovaných žáků,
- připravuje podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
- zajišťuje všechny náležitosti související s volbou vysoké školy a povolání
- projednává výchovné problémy s rodiči, žáky, pedagogy,
- ve spolupráci s ŠMP sleduje a podchycuje projevy rizikového chování,
- vede dokumentaci o své činnosti.

Školní metodik prevence:

- připravuje preventivní program školy, koordinuje jeho plnění,
- podílí se na aktivitách preventivního charakteru a jejich evaluaci,
- metodicky vede a podporuje pedagogy,
- podílí se na organizaci adaptačních kurzů,
- předává aktuální informace pedagogům (porady, školní e-mail),
- spolupracuje s odbornými poradenskými pracovišti, rodiči, žáky,
- vede dokumentaci o své činnosti.

12. SPOLUPRÁCE SE SPECIALIZOVANÝMI ZAŘÍZENÍMI

V rámci prevence rizikového chování i během případného výskytu šikany spolupracuje školní poradenské pracoviště zejména s těmito institucemi a organizacemi:

Pedagogicko-psychologická poradna Šumperk

Policie ČR – obvodní oddělení Zábřeh

Probační a mediační služba Šumperk

Poradna zdraví Šumperk

Oddělení sociálně-právní ochrany dětí – Zábřeh, Šumperk

Kontakty na jednotlivá zařízení jsou k dispozici v Krizovém plánu školy a v Preventivním programu, případně u členů školního poradenského pracoviště.

13. VZTAHY SE ŠKOLAMI V OKOLÍ

Naše škola doposud nezaznamenala výskyt nebo riziko výskytu šikany, které by se účastnili žáci různých škol. V případě, že by taková situace nastala, je ředitel školy v kontaktu s řediteli ostatních škol (základních i středních) a dokáže ve spolupráci s nimi neprodleně propojit kompetentní pracovníky obou/všech zúčastněných škol.

PŘÍLOHA Č. 1 - DEFINICE A PODOBY ŠIKANY

Co šikanování je?

Šikanování je agresivní chování dítěte, žáka/žákyně, studenta/studentky (dále v textu pouze „žák“) vůči jinému žákovi, případně skupině žáků. Jedná se o opakované (nikoliv nutně) chování, které je založeno na vědomé, záměrné, úmyslné a obvykle skryté snaze ublížit fyzicky, emocionálně a/nebo sociálně. Šikana je charakteristická nepoměrem sil, bezmocností oběti, nepříjemností útoku pro oběť a samoučelností agrese.

Podoby šikany:

- **Přímá šikana** může mít podobu fyzickou (např. bití, plivání, tahání za vlasy, nevhodné doteky apod.) nebo nefyzickou, tj. verbální (např. vulgární nadávky, sexuálně nevhodný jazyk, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, kruté a zraňující komentáře na osobní vzhled nebo povahu, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy – agresor nutí oběť k různým nepříjemným činnostem a úkolům např. psát za někoho domácí úkoly, nosit a odevzdávat svačinu či kapesné atd.); nebo neverbální (tj. urážlivá gesta a zvuky, zírání, vysmívání se žákovi, používání zastrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, bouchání nebo házení předmětů, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek apod.).
- **Nepřímá šikana** má za cíl způsobit emocionální a psychické utrpení a poškodit sociální status oběti. Tato šikana je vykonávána způsobem, kdy útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. Hlavní agresor k útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická, nicméně v některých případech může být také třetí strana manipulována do situace, kdy má zapříčinit fyzické ublížení. Nefyzické formy nepřímé šikany pak mohou zahrnovat záměrnou ignoraci nebo izolování žáka, skryté ničení nebo krádež osobních věcí, rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování, ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace.
- Jednou z forem šikany je v současné době také elektronická šikana, tj. **kyberšikana**, která může mít podobu např. zakládání falešných profilů na jméno žáka s dehonestujícím obsahem, prezentace ponižujících videí na portálech, jako je youtube.com nebo facebook.com a jiné, prezentace zraňujících komentářů na webu, rozesílání vulgárních nebo výhrůžných koláží s tváří žáka či příslušníků jeho rodiny, výhrůžné SMS nebo e-maily apod. V současnosti jde o jednu z nejčastějších forem šikany.

Specifickou podobou je **šikana zaměřená na učitele**. Obě formy šikany (kyberšikana a šikana zaměřená na učitele) se ovšem často vyskytují ve školních kolektivech, kde je zároveň i problém se šikanou mezi žáky.

Co šikanování není?

U žáků se za šikanování nepovažuje **škádlení nebo agrese**, které nemá znaky šikanování, a kde chybí nepoměr sil. Hranice, která odlišuje šikanování od škádlení nebo agrese, bývá někdy nezřetelná. Jedním z rozlišujících prvků je schopnost žáka škádlení opětovat, bránit se mu, zastavit ho. Ve chvíli, kdy se žák škádlení nebo agresi neumí nebo nemůže bránit, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto škádlení nebo agrese pokračuje, pak toto chování přerůstá v šikanu – viz Příloha č. 2.

Zdroje:

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních, č.j. 21149/2016.

Co dělat, když – intervence pedagoga, příloha č. 6.

PŘÍLOHA Č. 2 - ROZDÍLY MEZI ŠKÁDLENÍM A ŠIKANOVÁNÍM

ŠKÁDLENÍ	ŠIKANOVÁNÍ
Škádlení patří k rovnocenným, kamarádkým nebo partnerským vztahům. Chápáno je jako projev přátelství. Za škádlení se považuje žertování (popichování, zlobení) za účelem dobré nálady a není v něm ani vítěz ani poražený.	Definice: Šikanování patří do násilných a závislostních vztahů. Za šikanování se považuje, když jeden nebo více žáků úmyslně a opakovaně ubližuje druhým. Znamená to, že dítěti někdo, komu se nemůže ubránit, dělá, co je mu nepříjemné, co ho ponižuje nebo to prostě bolí.
1. Záměr: Vzájemná legrace, radost a dobrá nálada.	Záměr: Ublížit, zranit a ponižít.
2. Motiv: Náklonnost, sblížení, seznamování, zájem o druhé. Rozpouštění napětí ve třídě a navozování uvolněné a pohodové atmosféry. Zodolňování, zmužnění.	Motiv: Základní tandem – moc a krutost. Další motivy: překonávání samoty, zabíjení nudy, zvědavost a la Mengele, žárlivost, předcházení vlastnímu týrání, vykonání něčeho velkého...
3. Postoj: Respekt k druhému a sebeúcta.	Postoj: Devalvace, znevážení druhého.
4. Citlivost: Vcítění se do druhých.	Citlivost: Tvrdost a nelítostnost.
5. Zranitelnost: Dítě není zvýšeně zranitelné a přecitlivělé.	Zranitelnost: Bezbrannost, oběť se neumí, nemůže či nechce bránit.
6. Hranice: Obě strany mají možnost obhájit své osobní teritorium. Vzájemné vnímání a respektování verbálních i neverbálních limitů. Při divočejším škádlení žádný nepoužije své plné síly nebo silnější mírní své akce.	Hranice: Prolamování hranic, „znásilňování“ druhého. Silnější strana nebere ohled na slabšího. Oběť dává najevo, že je jí to nepříjemné, útočníci pokračují dál. Někdy sadomasochistická interakce.
7. Právo a svoboda: Rovnoprávnost účastníků. Dítě se může bránit a škádlení opětovat, případně ho může zastavit a vystoupit z něho.	Právo a svoboda: Bezpráví. Pokud se dítě brání nebo dokonce „legraci“ oplátí, je tvrdě ztrestáno!
8. Důstojnost: Zachování důstojnosti. Dítě nemá pocit ponížení. Necítí se trapně a uboze.	Důstojnost: Ponižení lidské důstojnosti. Dítě je zesměšňováno a ponižováno.
9. Emoční stav: Radost, vzrušení ze hry, lehké naštvání. I nepříjemné! Ale ne bezmoc.	Emoční stav: Bezmoc! Strach, stud, bolest. Nepříjemné a bolestivé prožívání útoku.
10. Dopad: Podpora sebehodnoty, pozitivní nálada.	Dopad: Pochybnosti o sobě, nedostatek důvěry, úzkost, deprese. Dítě má strach ze školy.

Zdroje:

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních, č.j. 21149/2016.

Co dělat, když - intervence pedagoga, příloha č. 6.

PŘÍLOHA Č. 3 - STADIA ŠIKANOVÁNÍ

První stadium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíbený a není uznávaný. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, spřádají proti němu intriky, dělají na jeho účet „drobné“ legrácky apod. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

První stadium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo nevlivný, na jehož úkor je prima si dělat „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi otloukánka. Třetí stadium je už klíčové, kdy se vydělí jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nevhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou. V pátém stadiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

Druhé stadium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích (což může být i školou vytvářené konkurenční prostředí), kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity například z očekávané těžké písemné práce, z konfliktu s učitelem nebo prostě jen z toho, že chození do školy je obtěžuje. Manipulace se přitvrzuje a objevuje se zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese. Stupňování agrese může být dáno také neřešením předchozí situace.

Třetí stadium (klíčový moment): Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito šířitelé „viru“ začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nevhodnější oběti. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Třída ví, o koho jde. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“. Většinou platí mezi ostatními žáky názor - „raději on, než já“.

Čtvrté stadium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V této době získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Platí „Buď jsi s námi, nebo proti nám.“ U členů „virem“ přemožené skupiny dochází k vytvoření jakési alternativní identity, která je zcela poplatná vůdcům. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají při tom uspokojení.

Páté stadium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává éra „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dvě sorty lidí, které pro přehlednost můžeme označit jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná. Ve čtvrtém a pátém stadiu hrozí reálné riziko prorůstání parastruktury šikany do oficiální školní struktury. Stává se to v případě, kdy iniciátor šikanování je sociometrickou hvězdou. Je žákem s výborným prospěchem, má kultivované chování a ochotně pomáhá pedagogovi plnit jeho úkoly.

Zvláštnosti u psychických šikan

U psychických šikan zůstává princip stadií nezměněn. Nicméně jejich podoba je jiná. V popředí je nepřímá a přímá verbální agrese čili psychické násilí. Často se zraňuje „jen“ slovem a izolací. Rozdíl je pouze v tom, že se nestupňuje násilí fyzické, ale psychické. Krutost psychického násilí si však v ničem nezadá s nejbrutálnější fyzickou agresí.

Zdroje:

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních, č.j. 21149/2016.

Co dělat, když - intervence pedagoga, příloha č. 6.

PŘÍLOHA Č. 4 - VAROVNÉ SIGNÁLY ŠIKANOVÁNÍ

Přímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet; např. z důvodu etnicity, sexuální orientace, náboženského vyznání apod.;
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejm. pronášené nepřátelským, nenávisným, pohrdavým tónem;
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil;
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem;
- skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků;
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k nucení spoluúčasti na nich;
- honění, strkání, šfouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí;
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout;
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmlouvání učitelům apod.

Nepřímé varovné signály šikanování mohou být např.:

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády;
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními;
- při přestávkách vyhledává blízkost učitelů;
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený;
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči;
- stává se uzavřeným;
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje;
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené;
- zašpiněný nebo poškozený oděv;
- stále postrádá nějaké své věci;
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá nepravděpodobné výmluvy;
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy;
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole;
- odřeniny, modřiny, škrábance nebo řezné rány, které nedovede uspokojivě vysvětlit.

Zákonní zástupci žáků by si měli všimnout především těchto možných signálů šikanování:

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi;
- dítě nemá kamaráda, s nímž by trávilo volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.;
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem;
- nechce jít ráno do školy (zvláště když dříve mělo dítě školu rádo). Dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat i strach;
- ztráta chuti k jídlu;
- dítě nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o odvoz autem;
- dítě chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu);
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze sna, např. "Nechte mě!";
- dítě ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně;
- dítě bývá doma smutné či apatické nebo se objevují výkyvy nálad;
- zmínky o možné sebevraždě;
- odmítá svěřit se s tím, co ho trápí;
- dítě žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratilo), případně doma krade peníze;
- dítě nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí;
- dítě je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, projevuje i zlobu vůči rodičům;

- dítě si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma; své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.);
- dítě se vyhýbá docházce do školy;
- dítě se zdržuje doma více, než mělo ve zvyku.

Zdroje:

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních, č.j. 21149/2016.

PŘÍLOHA Č. 5 - DOPORUČENÝ POSTUP PRO ŘEŠENÍ ŠIKANY

První pomoc při počáteční šikaně:	Krizový scénář pro výbuch skupinového násilí při pokročilé šikaně:
<ol style="list-style-type: none"> 1. odhad závažnosti a formy šikany; 2. rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s oběťmi; 3. nalezení vhodných svědků; 4. individuální rozhovory se svědky (nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků a konfrontace oběti s agresory); 5. ochrana oběti; 6. předběžné vyhodnocení a volba ze dvou typů rozhovoru: <ol style="list-style-type: none"> a) rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření); b) rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku); 7. realizace vhodné metody: <ol style="list-style-type: none"> a) metoda usmíření; b) metoda vnějšího nátlaku (výchovný pohovor nebo výchovná komise s agresorem a jeho rodiči); 8. třídní hodina: <ol style="list-style-type: none"> a) efekt metody usmíření; b) oznámení potrestání agresorů; 9. rozhovor s rodiči oběti; 10. třídní schůzka; 11. práce s celou třídou. 	<ol style="list-style-type: none"> A. První (alarmující) kroky pomoci <ol style="list-style-type: none"> 1. zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany; 2. bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí B. Příprava podmínek pro vyšetřování <ol style="list-style-type: none"> 3. zalarmování pedagogů na poschodí a informování vedení školy; 4. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi; 5. pokračující pomoc oběti (přivolání lékaře); 6. oznámení na policii, paralelně – navázání kontaktu se specialistou na šikanování, informace rodičům C. Vyšetřování <ol style="list-style-type: none"> 7. rozhovor s obětí a informátory; 8. nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků; 9. individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky; 10. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi) D. Náprava <ol style="list-style-type: none"> 11. metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

Zdroje:

Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních, č.j. 21149/2016.

Co dělat, když – intervence pedagoga, příloha č. 6.

PŘÍLOHA Č. 6 - KYBERŠIKANA

Kyberšikana je forma agrese, která se uplatňuje vůči jedinci či skupině osob s použitím informačních a komunikačních technologií (počítačů, tabletů, mobilních telefonů a dalších moderních komunikačních nástrojů), a ke které dochází opakovaně, ať už ze strany původního agresora či dalších osob - tzv. sekundárních útočníků (např. opakované sdílení nahrávky, opakované komentování apod.).

Rozdíly mezi tradiční šikanou a kyberšikanou:

Kyberšikana má svá specifika, která ji od tradiční psychické či fyzické šikany odlišují.

Dosah kyberšikany a velikost publika

Oproti formám klasické šikany, která probíhá „tváří v tvář“, má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, který zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť šikanována ve třídě, svědky je maximálně několik desítek lidí. V prostředí internetu je svědkem (ale i útočníkem) klidně i několik desítek tisíc lidí. Ti všichni se do kyberšikany mohou zapojit a stát se agresory, případně se zapojit do rozšiřování kyberšikany mezi další uživatele internetu.

Místo útoku

Zatímco u tradiční šikany lze předpokládat, kdy a kde k útoku dojde (např. ve škole, na hřišti, po cestě ze školy), v případě kyberšikany může agresor provést útok kdykoli a kdekoli. V zásadě tedy není nutná přítomnost agresora a oběti na stejném místě.

Anonymita

Pachatel kyberšikany může být anonymní, skrytý za přezdívku nebo jiným neurčitým identifikátorem, oběť tak často není schopna agresora identifikovat. Ačkoli je identifikace anonymního pachatele kyberšikany poměrně složitá, výzkum projektu Minimalizace šikany prokázal, že v 78 % případů kyberšikany byla totožnost útočníka zjištěna – 51 % agresorů bylo ze stejné třídy jako oběť, 27 % pachatelů bylo ze stejné školy jako oběť.

Čas

Kyberšikana jako taková může probíhat neustále. Samotný útok na oběť lze provést kdykoli – jak v době školní výuky, tak o přestávkách, mimo školní vyučování, o víkendu, v libovolnou denní či noční dobu. Limitována není ani samotná příprava kyberšikany, pachatel má k dispozici libovolné množství času a může si svůj útok promyslet (např. vytvořit z fotografie dehonestující, urážlivou koláž, kterou bude dále rozšiřovat mezi on-line uživatele).

Protože kyberšikana probíhá zejména v prostředí internetu, útok se šíří daleko rychleji než u běžné šikany. Během několika minut může být dehonestující materiál rozšířen mezi stovky či tisíce uživatelů a může dosáhnout až hranice virálního šíření. Pokud se urážlivý materiál (např. fotografie) stane virální, nelze ji v zásadě z internetu odstranit – šíří se internetem jako virus (odtud termín virální šíření). V řadě případů rovněž vzniká časová prodleva mezi vytvořením dehonestujícího obsahu a okamžikem, kdy se o kyberšikaně dozví samotná oběť.

Proměna agresora a oběti

Anonymita virtuálního prostředí smazává rozdíly mezi lidmi – ať už jde o věk, pohlaví, sociální postavení, fyzické dispozice, početní převahu či např. odvahu útočit. A jak dokazují výsledky výzkumu kyberšikany z posledních let, pachateli kyberšikany se často stávají i samotné oběti, které např. na prožitě příkoří nepřiměřeně reagují.

Projevy kyberšikany

- Dehonestování (ponižování, nadávání, urážení) v on-line prostředí.
- Vyhrožování a zastrahování v on-line prostředí.
- Vydírání v on-line prostředí.
- Očerňování (pomlouvání) v on-line prostředí.
- Publikování ponižujících videozáznamů, audiozáznamů nebo fotografií.
- Ponižování a pomlouvání.
- Krádež identity a její zneužití.
- Ztrapňování pomocí falešných profilů.
- Provokování a napadání uživatelů v online komunikaci.
- Zveřejňování cizích tajemství s cílem poškodit oběť.

- Vyloučení z virtuální komunity.
- Obtěžování (harassment).
- Specifické formy kyberšikany spojené s hraním on-line her.
- Happy slapping (v překladu „zábavné fackování“).
- Kyberstalking (pronásledování ve spojení s využitím informačních komunikačních technologií).
- Webcam trolling (zneužívání webkamer pro manipulaci uživatelů prostřednictvím podvržených videozáznamů).

PŘÍLOHA Č. 7 - LEGISLATIVNÍ RÁMEC ŠIKANY A KYBERŠIKANY

Šikana není sama o sobě ještě protiprávním jednáním. Z hlediska zákona se zejména u počátečních stadií šikanování o přestupek nebo dokonce o trestný čin nejedná. Nicméně některé její projevy hlavně u pokročilých šikan jsou jednoznačně protiprávním jednáním.

Trestné činy, které se často váží k šikanování:

- trestný čin omezování osobní svobody
- trestný čin vydírání
- trestný čin vzbuzení důvodné obavy
- trestný čin loupeže
- trestný čin ublížení na zdraví
- trestný čin poškozování cizí věci
- trestný čin znásilnění či pohlavního zneužívání

K tomu, aby byl **pachatel** postižen, **musí být starší 15 let** (15-18 let mladiství). K trestní odpovědnosti **mladších 15 let** nedochází, neznamená to však, že nemohou být postiženi jinak, případně mohou být postiženi rodiče. Nezletilý pachatel může být postižen nařízením ústavní výchovy, může nad ním být stanoven dohled.

Trestné činy, které se často váží ke kyberšikaně:

Kyberšikana také není definována jako trestný čin, avšak konkrétní případ kyberšikany může naplňovat skutkovou podstatu několika trestných činů (viz trestní zákoník č. 40/2009 Sb.):

- **Trestné činy proti svobodě**
  - § 175 Vydírání
  - § 176 Omezování svobody vyznání
- **Trestné činy proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství**
  - § 182 Porušení tajemství dopravovaných zpráv
  - § 183 Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí
  - § 184 Pomluva
- **Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti**
  - § 191 Šíření pornografie
  - § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií
  - § 193 Zneužití dítěte k výrobě pornografie
  - § 193b Navazování nedovolených kontaktů s dítětem
- **Trestné činy proti rodině a dětem**
  - § 201 Ohrožování výchovy dítěte
  - § 202 Svádění k pohlavnímu styku
- **Trestné činy proti majetku**
  - § 230 Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací
  - § 231 Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat
  - § 232 Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti
- **Trestné činy obecně ohrožující**
  - § 287 Šíření toxikomanie
- **Trestné činy narušující soužití lidí**
  - § 352 Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci
  - § 353 Nebezpečné vyhrožování
  - § 354 Nebezpečné pronásledování
  - § 355 Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob
  - § 356 Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod

Otázkami souvisejícími s kyberšikanou se zabývají také **Občanský zákoník** (zákon 89/2012 Sb.), **Zákon o elektronických komunikacích** (127/2005 Sb.) a **Zákon o zpracování osobních údajů** (110/2019 Sb.).